

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดน่านนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียนกระบวนการนิเทศ สภาพปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการตามกระบวนการผู้วิจัยจึงได้กำหนดหัวข้อในการเสนอเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา
2. หลักการนิเทศการศึกษา
3. การบริหารงานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา
4. การนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอน เพราะการนิเทศช่วยพัฒนาครู ส่งเสริมให้ครูเจริญงอกงามทางวิชาชีพ การนิเทศการศึกษาช่วยครูในหลายประการดังที่ สาย ภานุรัตน์ (สาย ภานุรัตน์, 2511) ได้จำแนกไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ช่วยให้เห็นและเข้าใจต่อแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่ โดยเฉพาะ ของ โรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษา
2. ช่วยให้เห็นและเข้าใจในความต้องการของเยาวชน และปัญหาต่างๆ ของเยาวชน และช่วยจัดสนองความต้องการของ เยาวชนอย่างดีที่สุดที่จะทำได้
3. ช่วยสร้างครูให้มีลักษณะความเป็นผู้นำ
4. ช่วยเสริมขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่ดีและ เข้มแข็ง และรวมหมู่คณะให้เป็นทีมที่ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันด้วยสติปัญญา เอื้อนสูง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

5. ช่วยกันพิจารณาความเหมาะสมของงาน ให้สอดคล้องกับความสามารถของครูแต่ละคน ช่วยระดับรองครูให้ได้ใช้ความสามารถของตน ปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อยๆ
6. ช่วยครูให้พัฒนาการสอน
7. ช่วยฝึกครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียน และงานของอาชีพครู
8. ช่วยประเมินผลงานของครู โดยอาศัยความเจริญงอกงามของเด็กตามแนวทางการที่ตกลงไว้
9. ช่วยให้ครูรู้จักค้นหาจุดล้าบกใน การเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน และช่วยให้ครูวางแผนการสอนได้เหมาะสม
10. ช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ บอกเล่า ชี้แจงให้ราษฎรในท้องถิ่นให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้ดำเนินการ เพื่อให้ราษฎรเข้าใจ และให้ความร่วมมือช่วยเหลือ
11. ช่วยเยี่ยบบัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถแก้ไขได้ โดยลาฟัง เสนอขอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือจากชุมชน

การนิเทศการศึกษา มีบทบาทสำคัญดังกล่าว และเป็นสิ่งจำเป็นในระบบการจัดการศึกษา เนื่องจากกระบวนทัศน์ทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างมนุษย์ให้มีคุณค่าย่อมแปรตามไปด้วย การศึกษาปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปทั้งในส่วนที่เป็นนโยบาย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล ผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปบรรลุผลตามเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดไว้ นั่นก็คือ ครู ถ้าครูมีคุณภาพ จะสามารถปฏิบัติให้การศึกษาประสบผลสัมฤทธิ์ความมุ่งหวัง และทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ครูจึงต้องได้รับการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ กระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ครูพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ นั่นก็คือ การนิเทศ ดังที่ ภิญโฑ สาธ (ภิญโฑ สาธ, 2523) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาทำให้วิชาชีพทางการศึกษาเจริญงอกงาม ทำให้ครูอาจารย์ได้พัฒนาตนเองดียิ่งขึ้น มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และมี

ประสิทธิภาพในการทำงานทางการศึกษาให้มากขึ้น" และ นพพงษ์ บุญจิตราคุศลย์ (นพพงษ์ บุญจิตราคุศลย์, 2524) ให้ความสำคัญ และความเป็นมาของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาเปรียบเสมือนแขนขาของการบริหารโรงเรียน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการจัดการศึกษาจะมีขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับการจัดการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน วิชาการมีการพัฒนาก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา ครูผู้หุยนต์หนึ่งจะกลายเป็นผู้ล่าหลัง ดังนั้น การนิเทศจึงมีความหมายมากมายในโรงเรียน"

จากเหตุผลดังกล่าว การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญ และจำเป็นต่อการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการพัฒนาครูให้เพิ่มประสิทธิภาพอยู่เสมอ

หลักการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการติดตาม ช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทางแก่ครู เพื่อพัฒนาครู ซึ่งนับเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ หลักการนิเทศการศึกษา เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ชัดเจน เพราะหลักการก็คือ กฎเกณฑ์ข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือความเชื่อมั่นอันเป็นที่ยอมรับซึ่งใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และเป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมกิจกรรมและวิธีปฏิบัติ งานจะมีสภาพ มีรูปแบบ หรือมีลักษณะอย่างไร จะพิจารณาได้จากหลักการนั้น ๆ งานนิเทศการศึกษาเป็นงานบริการ เป็นการเสนอแนะแนวทาง ดังนั้น หลักการของการนิเทศการศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับประเภทของงาน และองค์ประกอบของงาน อันได้แก่ ผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และสาระที่บริการ จึงต้องคำนึงถึงความมีเหตุผล และหลักทางจิตวิทยาเพื่อสร้างความยอมรับ และศรัทธาให้ผู้รับบริการสนใจหังความคิดเห็น และรับพิจารณาข้อเสนอแนะให้เข้าใจจุดประสงค์ จนสามารถสร้างงานด้วยการริเริ่มของตนเองได้

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Brueckner, 1955) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ คือเป็นไปตามค่านิยมความเป็นจริง ตามกฎเกณฑ์ ควรจะมีวิวัฒนาการ ทั้งทางด้านเครื่องมือและกลวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์คือ เป็นไปอย่างมีลำดับมีระเบียบ ในกระบวนการทำงาน มีการรวบรวมและสรุปผลจากข้อมูลอย่างถูกต้อง และเชื่อถือได้
3. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นประชาธิปไตย คือ เคารพในตัวบุคคล คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้อำนาจน้อยที่สุด
4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ คือ แสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้แสดงออก พัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการทำงานมากที่สุด

การบริหารงานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา

ตามระเบียบคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2529 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530) ได้กล่าวถึงหลักการทั่วไปว่า "ระเบียบฉบับนี้มีหลักการโดยรวมที่จะให้มีการดำเนินงานในระดับกลุ่ม เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนด้วยการนำทรัพยากรทุกด้านมาใช้พัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยใช้กลุ่มโรงเรียนเป็นฐานปฏิบัติการที่สำคัญ" และในระเบียบนี้ได้กล่าวถึงเจตนารมณ์ จุดประสงค์ เป้าหมาย โครงสร้าง และวิธีแบ่งกลุ่มโรงเรียน ดังนี้

เจตนารมณ์

เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหาร และเป็นหน่วยงานสำคัญในการกระตุ้นการดำเนินการให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยส่วนรวม

จุดประสงค์ของการจัดกลุ่มโรงเรียน

1. เพื่อให้กลุ่มโรงเรียนร่วมมือกัน ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา
2. เพื่อให้โรงเรียนภายในกลุ่ม สามารถใช้ทรัพยากรดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้เกิดความเสมอภาค ในการใช้ทรัพยากรระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

เป้าหมาย

เพื่อให้โรงเรียนภายในกลุ่มร่วมมือกันสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ กำลังงาน และ กำลังความคิด เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนภายในกลุ่ม

โครงสร้างและวิธีแบ่งกลุ่มโรงเรียน

ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนซึ่งอยู่ในเขตของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเดียวกันที่มีความสะดวกตามสภาพของการคมนาคม หรือสภาพพื้นที่ภูมิศาสตร์ หรือการมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันหลายระดับ หรือขนาดของโรงเรียนที่ใกล้เคียงกันอย่างไรอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างประกอบกัน จำนวน 7-10 โรงเรียนเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเป็นผู้เสนอการจัดตั้ง และชื่อของกลุ่มโรงเรียนให้คณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง

อำนาจและหน้าที่ของกลุ่มโรงเรียน

เนื่องจากกลุ่มโรงเรียนเป็นองค์กรเพื่อความร่วมมือระหว่างกัน จึงต้องมีบุคลากรดำเนินงานให้เกิดกิจกรรมแห่งความร่วมมือขึ้น บุคลากรเหล่านี้ ได้แก่ ประธานกลุ่มโรงเรียน คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน หัวหน้าสำนักงานกลุ่มโรงเรียน ครูวิชาการสำนักงาน และครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงอำนาจ หน้าที่ และบทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

ประธานกลุ่มโรงเรียน

มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ควบคุม กำกับ ดูแล และนิเทศการปฏิบัติงานของโรงเรียนภายในกลุ่ม
2. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของกลุ่มโรงเรียน ต่อหัวหน้าการประถมศึกษา
3. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าสำนักงาน และครูวิชาการสำนักงานภายในกลุ่มโรงเรียนต่อหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ
4. เสนอการแต่งตั้งหัวหน้าสำนักงานกลุ่ม และครูวิชาการสำนักงานต่อหัวหน้าการประถมศึกษา

5. ประสานงาน วางแผน และดำเนินการนิเทศร่วมกับศึกษานิเทศก์อำเภอ
6. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอมอบหมาย

ครูวิชาการกลุ่ม

มีจำนวน 6 คน โดยรับผิดชอบประจำกลุ่มประสบการณ์ละ 1 คน ยกเว้นกลุ่มทักษะ มี 2 คน มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. เป็นคณะทำงานในการวางแผนการเรียนการสอนของกลุ่มโรงเรียน
2. ให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการกลุ่มในการพิจารณาแนวทางพัฒนาวิชาการ
3. เป็นผู้นำในการให้บริการของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน และห้องสมุดกลุ่ม
4. เป็นวิทยากรด้านวิชาการของกลุ่มโรงเรียน
5. เป็นคณะทำงานในการประเมินผลทางวิชาการของกลุ่มโรงเรียน
6. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกลุ่มมอบหมาย

การนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นขั้นตอนสำคัญยิ่ง ในกระบวนการบริหารการศึกษา ดังนั้น การบริหารการศึกษาระดับกลุ่มโรงเรียนย่อมต้องอาศัยการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของกลุ่มโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2531) ได้กำหนดแนวการนิเทศติดตามผล กำกับ และประเมินผล ตั้งแต่ระดับกรม จังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน ทั้งยังให้มืองค์กรประสานงานพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาตามระดับดังกล่าวด้วย คณะกรรมการประสานงานระดับกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วย

1. ประธานกลุ่มโรงเรียน	ประธานกรรมการ
2. ศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ	กรรมการผู้ประสานงานระดับกลุ่มโรงเรียน
3. ผู้บริหารโรงเรียน	กรรมการ
4. ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน	กรรมการ

5. หัวหน้าสำนักงานกลุ่มโรงเรียน	กรรมการ
6. ครูวิชาการสำนักงานกลุ่มโรงเรียน	กรรมการและ เลขานุการ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา

1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหา
2. วางแผนเพื่อพัฒนาไปสู่จุดหมาย
3. แลกเปลี่ยนเทคนิคและวิธี เพื่อพัฒนา
4. เป็นผู้นำทางวิชาการ
5. นิเทศช่วยเหลือจุดที่มีปัญหา
6. เร่งเร้าให้มีการประชุมอบรม
7. จัดทำแผนภูมิแสดงคุณภาพทุกระดับ
8. ช่วยให้เกิดความร่วมมือ

จะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนนั้น เป้าหมายคือ เพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา โดยการนิเทศควรดำเนินการในเรื่องควบคุม กำกับ ดูแล โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมานั้นประกอบการวางแผนการนิเทศ สามารถแก้ไขปัญหาได้ครบตรงกับสภาพที่เป็นจริง

การนิเทศกลุ่มโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้กล่าวถึงการนิเทศของกลุ่มโรงเรียนไว้ในชุดฝึกอบรมบุคลากรกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา เล่มที่ 11 โดยกล่าวถึงความหมาย คุณลักษณะของผู้นิเทศ กระบวนการนิเทศ ตลอดจนเครื่องมือสำหรับการกำกับติดตาม และนิเทศไว้ดังต่อไปนี้

การนิเทศของกลุ่มโรงเรียน คือ การที่ประธานกลุ่มโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ช่วยเหลือ ปฏิบัติการแนะนำช่วยเหลือโรงเรียน หรือสำนักงานกลุ่มโรงเรียน เพื่อให้ผู้รับการนิเทศสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เต็มศักยภาพ และมีประสิทธิภาพ

กระบวนการนิเทศการศึกษาในกลุ่มโรงเรียน

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพความเป็นจริงที่กำลังเป็นอยู่ หรือคาบเกี่ยวอยู่ในขณะนี้

สภาพปัญหา หมายถึง แนวโน้มที่จะให้ถึงจุดหมายที่พึงปรารถนาตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

ขั้นนี้ เป็นขั้นสำคัญที่จะต้องดำเนินการในขั้นตอนแรกของการนิเทศ เพื่อให้ผู้นิเทศได้ทราบสภาพที่แท้จริงของโรงเรียนในกลุ่ม และสำนักงานกลุ่ม ว่ามีปัญหาหรือความต้องการอย่างไร ซึ่งจะ เป็นข้อมูลในการวางแผน และกำหนดทาง เลือกต่อไป อนึ่ง ข้อมูลที่ได้รับจากการปฏิบัติงานเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล หากมีการบันทึกรวบรวมไว้ก็จะนำมาประกอบกับ ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานของขั้นตอนนี้ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ผู้นำเทคนิคอาจศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ อีกหลายวิธีเช่น วิธีการประเมินความต้องการ วิธีการวิจัย การใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการประชุมสัมมนา การศึกษาข้อมูลที่มีอยู่เดิม การรายงาน การสัมภาษณ์ การสังเกต ฯลฯ เป็นต้น

2. การวางแผนการกำหนดทางเลือกการทำโครงการ จากข้อมูลที่ได้รับ ควรนำมาใช้วิเคราะห์ประกอบกับทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อจัดลำดับความสำคัญและวางแผนว่า จะกำหนดทางเลือกในการนิเทศอย่างไร ทางเลือกสำหรับการนิเทศมีหลายวิธี เช่น การพบปะ เป็นรายบุคคล การสาธิตการจัดประสบการณ์ตรง การจัดนิทรรศการ การพาไปดูงาน การประชุม การอบรม การให้ดูภาพวิดีโอ หรือการบริการเอกสาร และวิธีอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุด ที่คิดว่าจะสนองวัตถุประสงค์ได้ผลสูงสุด และเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่

3. การสร้างเครื่องมือ การกำหนดวิธีการนิเทศ

เครื่องมือนิเทศ หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ทราบที่มาของปัญหา ความต้องการ และวางแผนแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมินค่า แบบสังเกตพฤติกรรม ฯลฯ

ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศการศึกษา จึงหมายความรวมถึง วัสดุ สื่อทัศนูปกรณ์ เอกสาร วิธีการ เครื่องมือตรวจสอบ ตลอดจนกิจกรรมที่ผู้นิเทศจัดทำหรือ

เตรียมขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ เรื่องในการปฏิบัติงานเป็นครั้ง ไป ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบ วิจัย ให้ข้อมูลทักษะในการแก้ไข และส่งเสริมการจัดการศึกษาไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์

การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ได้ตกลงใจเลือกไว้แล้วในขั้นตอนที่ผ่านมา ทั้งนี้ คือ การสร้างสื่อและ เครื่องมือที่จะช่วยให้การนิเทศตามวิธีการที่เลือกไว้บรรลุผลตรงตามเป้าหมาย แก้ไขหาได้ถูกจุด ประหยัดเวลา และสามารถนำมาตรวจสอบ หรือวิเคราะห์ได้มันเอง ขั้นตอนนี้จึง เป็นขั้นตอนหลักที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อการนิเทศ และเป็นตัวแปรที่จะทำให้เกิดการนิเทศประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้

4. การปฏิบัติการนิเทศ โดยปกติการนิเทศจะทำความเข้าใจกับการควบคุม กำกับดูแล ดังนั้นในขั้นนี้จึง เป็นการนำสื่อหรือ เครื่องมือที่เตรียมไว้แล้วมาดำเนินการไปในคราวเดียวกับการออกปฏิบัติการควบคุม กำกับ ดูแลงานของครั้งต่อ ๆ ไปนั่นเอง แต่หากผู้นิเทศมีข้อมูลและความพร้อมเพียงพอ ก็อาจดำเนินการไปพร้อม ๆ กันก็ได้ หรืออาจจะนิเทศต่างหาก ไม่ควบคุมกับการควบคุม กำกับ ดูแล ก็ได้เช่นเดียวกัน

การปฏิบัติการนิเทศอาจทำได้ทั้ง โดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงคือ การใช้เครื่องมือกับผู้บริหารนิเทศโดยตรง เช่น การให้คำแนะนำปรึกษา การสังเกตการสอน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การปฐมนิเทศ เป็นต้น โดยอ้อม คือ การนิเทศผ่านสื่อและ เครื่องมือนิเทศต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาเอกสารสถานที่ การจัดแสดงผลงาน การแพร่ข่าวสาร เป็นต้น

การปฏิบัติการนิเทศจะให้ได้ดี ควรมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชุมคณะทำงาน และผู้เกี่ยวข้อง
2. กำหนดงานที่จะปฏิบัติ
3. กำหนดตัวบุคคลที่จะมอบหมายงานให้รับผิดชอบ
4. ทำความเข้าใจสื่อและ เครื่องมือนิเทศร่วมกัน
5. กำหนดแนวทางร่วมกันในการเก็บข้อมูล
6. ปฏิบัติการนิเทศตามแผนงานที่มอบหมาย
7. มีการพบปะ ประชุม ทบทวน แผนการปฏิบัติ
8. ประชุมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติที่เสร็จสิ้นตามโครงการ
9. สรุปรายงาน

5. การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนิเทศ การประเมินอาจทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การใช้แบบประเมิน การสอบถาม

การตรวจสอบผลงาน เป็นต้น ในการดำเนินการผู้นิเทศควรจัดบันทึกผลการประเมินไว้เป็นหลักฐานทุกกรณี เมื่อนำไปสรุปและรายงานผู้เกี่ยวข้อง เช่น ตัวผู้ถูกประเมินคณะกรรมการกลุ่ม ประธานกลุ่ม หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ แล้วแต่กรณี นอกจากนั้น ยังใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับไปเป็นสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการสำหรับการดำเนินงานต่อไปได้อีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูชาติ ทรัพย์มาก (2520) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประธานกลุ่มโรงเรียน ครูใหญ่ และครู เกี่ยวกับการบริหารงานด้านวิชาการของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง พบว่า บุคคลทั้งสามกลุ่มนี้มีความเห็นว่า กลุ่มโรงเรียนมีบทบาททางการบริหารวิชาการน้อย และควรมีบทบาทมากขึ้น

สมพร สุขเกษม (2525) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษา ภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 5 พบว่า การจัดการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน ด้านกระบวนการ ทั้งกรรมการกลุ่มโรงเรียน และครูผู้สอน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติจริงน้อย สำหรับความคาดหวังในการปฏิบัตินั้น ทั้งสองกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่า ทุกกระบวนการควรมีการปฏิบัติปานกลาง ยกเว้นเรื่องที่กรรมการกลุ่มเห็นว่าควรปฏิบัติมากคือ การประชุมเพื่อวางแผนงานนิเทศในกลุ่ม

มนเชียร ชมดอกไม้ (2529) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการนิเทศการศึกษา ภายในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบึงกาฬ พบว่า โครงการนิเทศการศึกษาที่จัดขึ้นภายในกลุ่มโรงเรียนนั้น ร้อยละ 72.22 เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองนโยบายโครงการที่กลุ่มโรงเรียนจัดทำคือ โครงการพัฒนาการสอน โครงการจัดหาและส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนการสอน และโครงการวัดและประเมินผล นอกจากนี้ยังได้นำเสนอรูปแบบการจัดการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียน โดยดำเนินการตามขั้นตอนคือ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ วางแผนการนิเทศ ให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติ สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติ นิเทศและติดตามผลการปฏิบัติ และ ประเมินผลการปฏิบัติ

พัชรี ฅ กลาง (2532) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา
ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 4 พบว่า กิจกรรมที่กลุ่มโรงเรียนส่วนใหญ่จัดคือ ในด้าน
การพัฒนาบุคลากร มีการจัดทำโครงการและแผนปฏิบัติการ การสนับสนุนให้มีการนิเทศภายใน
ในด้านการพัฒนาทางวิชาการและการปรับปรุงการเรียนการสอน มีการจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อ
ผลิตสื่อการเรียนการสอนบริการให้ครูใช้ภายในโรงเรียน การบริการห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน
โดยจัดให้มีการหมุนเวียนหนังสือระหว่างโรงเรียนภายในกลุ่มได้อย่างทั่วถึง ความความต้องการ
ของโรงเรียนในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลทางการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย